

تطبیق پوچ‌گرایی و ایمان به خدا (آثار صادق هدایت و صحنه‌های دفاع مقدس)

چکیده

سعادت و کمال انسان در گرو شناخت هدف و آگاهی از فلسفه حیات است. هرچقدر انسان مفهوم هدفمندی در زندگی را درک کند، به همان اندازه زندگی انسان از ارزش و کیفیت بالاتری برخوردار خواهد شد. از نظر اسلام هم، تمام نظام هستی در خدمت به انسان است و انسان با پشتکار و داشتن اندیشه متعالی و توکل بر ذات احدیت می‌تواند به کمال مطلوب و هدف غایی برسد. گاهی اوقات مشکلات و دغدغه‌های فراوان زندگی این اندیشه را صعب‌العبور و دشوار می‌سازد و انسانی که دارای نفس ضعیف باشد از روبه‌رو شدن با سختی‌ها حذر می‌کند. مسئله قابل تأمل در پژوهش این است که چگونه می‌توان از تفکرات باطل دوری گزید و با هدف متعالی و معنوی از پوچ‌گرایی که ریشه آن در جوامع غربی و در آثار نیهیلیست‌های غربی است، دوری کرد و با توسل به آیات و احادیث راه روشن زندگی را دریافت. این پژوهش به روش توصیفی و تحلیلی و با تکیه بر داده‌های منابع کتابخانه‌ای به رشته تحریر درآمده است. یافته‌های پژوهش حاکی از این است که با اتکا به آیات قرآنی می‌توان و ارزش‌های اسلامی می‌توان از پوچ‌گرایی دوری جست و شجاعت وافر رزمندگان در صحنه‌های دفاع مقدس یکی از جلوه‌گاه‌های ایمان به خداوند است.

اهداف پژوهش:

۱. بررسی ارتباط نقد پوچ‌گرایی در (مکاتب غربی و آثار صادق هدایت) با رویکرد قرآن
۲. بررسی ایمان به دفاع مقدس در صحنه‌های دفاع مقدس.

سؤالات پژوهش:

۱. ارتباط نقد پوچ‌گرایی در (مکاتب غربی و آثار صادق هدایت) با رویکرد قرآن چیست؟
۲. ایمان به خدا چه بازتابی در صحنه‌های دفاع مقدس داشته است؟

کلیدواژه‌ها: منابع حدیث، پوچ‌گرایی، مکتب نیهیلیسم، نیچه، صادق هدایت.

باتوجه به ابیاتی از مولانا که در مورد خلقت بشر وجود دارد، این مقام حیرت، شگفتی و شاید به دنبال آن تکاپوی بشر را می‌پاید. سیر خلقت انسان‌ها به یک روش است و هرکدام طبق شرایط محیطی، فردی و گروه دوستان به خلیات و عادات خاصی روی می‌آورند و سرانجام هرکس را یا خودش یا اجتماع یا سرنوشت به نوعی رقم می‌زند. اندیشه، تلاش و ناامیدشدن از جاده‌های طاقت‌فرسای زندگی، مهارت و علمی است که جز به یاری ایزد متعال و شناخت اینکه کسی هست او را یاری دهد و بهتر از شخص، راه‌کار و کلید گشایش را در دست دارد. می‌توان با قدرت بیشتر زندگی که موهبت الهی می‌باشد را پیش برد و از چند و چون آن شکایت نکرد و امید به فضل و رحمت واسعیه او داشت دنیای ما با همه وسعت و بی‌کرانه بودنش خالق دارد بس عظیم که از ساختن آن هدفی داشته و همه موجودات و انسان‌ها در محک آزمایش او هستند. در این چند سالی که در دنیا سپری می‌کنند، توشه‌ای برای آخرت خود به ارمغان می‌برند، اینجاست که خدای متعال انسان را تنها رها نکرده و قرآن، منجی همیشگی و ائمه اطهار و انسان‌های شایسته را وسیله نجات قرار داده تا با توسل به آن‌ها راه را از بی‌راهه تشخیص دهند؛ درحالی که بسیاری از تفکرات و مکاتب غرب از این راه‌کار فاصله گرفته‌اند و خود را در جاده‌ای از سیاهی و گمراهی قرار داده‌اند که جز تباهی، ثمره‌ای ندارد و انسان را موجودی بی‌اختیار و سرنوشت او را خام و پوچ می‌داند. این تفکر در قرون اخیر در ایران نیز رواج یافته و نمود آن را می‌توان در آثار و اندیشه‌های افراد مختلف مشاهده کرد. باتوجه به تسلط انگاره‌های فرهنگی مذهبی برخاسته از مفاهیم قرآنی می‌توان به تقابل با اندیشه پوچ‌گرایی برخاست و از ترویج بیشتر آن در جامعه جلوگیری کرد.

در این میان، این اندیشه در برخی از نویسندگان معاصر بروز واضحی داشته است. آثار صادق هدایت یکی از مواردی است که در آن پوچی دیده می‌شود. اما این اندیشه سبب نشده است تا ایمان به خداوند در افراد جامعه از میان برود. ایثار و گذشت رزمندگان در هشت سال دفاع مقدس نمونه‌ای از این اوج ایمان به خداوند و تضاد با رواج پوچ‌گرایی در دوره معاصر است. مسئله‌ای که این پژوهش دنبال می‌کند رویارویی تضاد پوچ‌گرایی و ایمان به خدا در آثار صادق هدایت و صحنه‌های دفاع مقدس است. رواج پوچ‌گرایی در دوره معاصر و یافتن راه کارهای مقابله با آن یکی از عللی است که ضرورت این پژوهش را مطرح می‌سازد.

بررسی پیشینه پژوهش حاکی از این است که تاکنون اثر مستقلی با این عنوان به رشته تحریر درنیامده است لذا پژوهش پیش رو که به روش توصیفی و تحلیلی و با تکیه بر داده‌های منابع کتابخانه‌ای به رشته تحریر درآمده است بر آن است تا به بررسی دقیق این موضوع بپردازد.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاکی از این است که برای رهایی از پوچی در زندگی باید مفهوم معناداری مشخص شود و حرکت انسان براساس هدف و آرمان صورت گیرد؛ بنابراین زندگی با هدف معنادار خواهد بود؛ درحالی که بی‌هدفی زندگی را پوچ و بی‌معنا خواهد کرد. باتوجه به آثار و نشانه‌های یأس و ناامیدی در مکاتب غربی و همچنین در آثار صادق هدایت، به این نکته پرداخته شد که یأس و نومیدی ریشه در افکار پلیدی که خاتمه آن خودکشی و خط بطلان کشیدن بر زندگی است. درحالی که با توسل به آیات و احادیث ائمه و راهکار و درمان رهایی از یأس و ناامیدی می‌توان رنگ و بوی زندگی را عوض کرد و این که باری تعالی زندگی و انسان و موجودات را بی‌هدف خلق نکرده و قطعاً همه چیز طبق برنامه و

اصولی بنا شده است. پس با پشتوانه و امید به خدا و کاربرد آیات قرآنی می‌توان شایستگی‌های بنده بودن خود را به مرحله ظهور نشان داد و راه سعادت را پیش گرفت. در این میان حضور در صحنه‌های دفاع مقدس و رشادت و از خودگذشتی رزمندگان حاکی از این است که این افراد با مفهوم والای سعادت و ایمان به خدا کاملاً آشنا بوده‌اند و به همین دلیل توانسته‌اند بدون لحظه‌ای ناامیدی و احساس پوچی در معرض شهادت قرار گیرند.

منابع و مأخذ:

- آمدی، ابوالفتح. (۱۴۱۰). غرر الحکم و درر الکلم. قم: دارالکتاب الاسلامی.
- امین، سید حسن. (۱۳۸۴). «ایران‌شناسی جاذبه نیچه برای ایران معاصر». نشریه حافظ، شماره ۱۵، ۲۴-۲۱.
- ایمانی، محسن؛ کرامتی، معصومه. (۱۳۸۶). «تبیین و نقد نظریه انسان برتر نیچه و دلالت‌های آن در تعلیم و تربیت»، نشریه روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران، شماره ۷۵، ۱۲۲-۱۰۵.
- حقیقی، شاهرخ. (۱۳۸۱). «گذر از مدرنیته»، چاپ دوم، تهران: انتشارات آگاه.
- حرانی، ابن شعبه. (۱۲۹۷). تحف العقول، تصحیح: علی اکبر غفاری، مترجم: محمد صادق حسن‌زاده، تهران: نور.
- دهخدا، محمد. (۱۳۷۷). فرهنگ لغت‌نامه، تهران: انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.
- سجادی، سید جعفر. (۱۳۷۳). فرهنگ معارف اسلامی، ج ۳، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- شایگان، داریوش. (۱۳۸۰). آسیا در برابر غرب، چاپ دوم، تهران: نشر فرزاد روز.
- شریف قربانی، محمد. (۱۳۹۳). «نقش مذهب در دفاع مقدس». دومین همایش بین‌المللی فقه، وکالت و علوم اجتماعی. صحیفه الرضا. (بی‌تا). مصحح (محفوظ حسینعلی). مترجم: حجازی علی‌الدین. ناشر: ندای اسلام.
- علامه مجلسی. (بی‌تا). بحارالانوار، قم: دارالکتب الاسلامیه.
- علی‌ابن‌ابی‌طالب. (۱۳۶۸). نهج‌البلاغه، ترجمه دکتر سید جعفر شهیدی، تهران: سازمان انتشارات و آموزش انقلاب اسلامی.
- غفوری، علی. (۱۳۸۷). یادداشت درباره نیهیلیسم، تهران: انتشارات فرهنگ اسلامی.
- کرسون، آندره. (۱۳۶۳). فلاسفه بزرگ. ترجمه: کاظم عبادی، تهران: انتشارات صفی علی‌شاه.
- مصطفوی، حسن. (۱۳۶۰). التحقيق فی کلمات القرآن الکریم. ج ۱۴، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- مصلح، علی‌اصغر. (۱۳۸۲). «نحوه پرسش انسان معاصر از خویش». نشریه دانشگاه ادبیات و علوم انسانی تبریز، شماره ۱۸۶، ۱۴۸-۱۳۷.
- نیچه، فردریش ویلهلم. (۱۳۷۷). «تبارشناسی اخلاق». ترجمه: داریوش آشوری، چاپ دوم، تهران: انتشارات آگاه.
- (۱۳۷۲). «چنین گفت زردشت». ترجمه: داریوش آشوری، چاپ دوم، تهران: انتشارات آگاه.
- نیکلسون، رینولد الین. (۱۳۷۸). مثنوی معنوی، مولانا، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- هدایت، صادق. (۱۳۵۶). بوف کور. بمبئی: نو.
- هدایت، صادق. (۱۳۵۶). شب ولگرد. تهران: انتشارات جاویدان.
- هدایت، صادق. (۱۳۴۱). سه قطره خون، تهران: ناشر امیرکبیر.
- هدایت، صادق. (۱۳۵۶). زنده به گور، تهران: انتشارات جاویدان.
- هندی، علی‌ابن‌المتقی ابن حسام‌الدین هندی. (۱۳۶۴). کنز العمال، استانبول: دایره‌المعارف العثمانیه.

